

Spot-koning voor een spot-volk

Preek over Johannes 19:5

Te lezen: Johannes 18:28-19:5 en Hosea 1:8-12
Utrecht-Noord, 26 februari 1989

In de lijdensgeschiedenissen staat de wereld radicaal op zijn kop. Op een schokkende wijze worden alle verhoudingen omgekeerd. Als Jezus voor Kajafas terecht staat, zwijgt Hij. Stel je voor. Het vleesgeworden Woord van God zwijgt! En mensen die er alleen maar zijn omdat God in den beginne gesproken heeft 'Laat ons mensen maken', nemen het woord. Zij beschuldigen. Zij klagen aan. Zij schreeuwen zich straks de keel schor: 'kruisig Hem, kruisig Hem!' Dat is de omgekeerde wereld, als het gaat om spreken en zwijgen.

De wereld staat tot in het absurde op zijn kop. Hij die geen zonde gekend heeft, ondergaat de doodstraf onder de handen van zondaren. En een rover, Barabbas, wordt vrijgelaten. De lijdensgeschiedenis is de geschiedenis van de omgekeerde wereld.

In eerbied gesproken: De lijdensstijd heeft iets van een groot carnaval. Ik zeg dat niet om u te schokken. Ik ben allerm minst van plan om hier een pleidooi voor het carnaval te houden, zoals dat door velen gevierd wordt in de tijd die aan de lijdensstijd voorafgaat. Het carnaval is een tijd van uitspatting vóór de tijd van inkeer en vasten, waarbij de meesten tegenwoordig aan de inkeer en het vasten geen boodschap hebben. Maar bij dit alles blijft staan dat de lijdensgeschiedenissen iets carnavalesk hebben. In het carnaval staat de wereld op zijn kop. Er wordt de gek gestoken met alle verhoudingen tussen mensen in kerk en maatschappij. Dat was al zo in de Middeleeuwen. De bisschop werd verkleed als koster van de kerk in een wagen rondgereden. En de koster werd als bisschop verkleed, met een mijter op zijn hoofd en een staf in zijn hand rondgedragen en door allen eerbiedig gegroet.

Ik meen het heel eerbiedig. De lijdensgeschiedenissen hebben iets van een carnaval. Alles staat op zijn kop. Er wordt fundamenteel de spot gedreven met verhoudingen tussen mensen, met de maatschappelijke en geestelijke orde. De vraag is alleen: Wie spot er nu eigenlijk met wie? Wie staat eigenlijk voor gek?

We lezen in Johannes 18 en 19 hoe Jezus door de Joden aan Pilatus wordt uitgeleverd. Pilatus zit wat met Jezus omhoog. De Joden hebben onderling ruzie over een punt uit hun godsdienst. En die Jezus is het middelpunt van die ruzie. Maar wel verdraaid: wat heeft hij Pilatus, een niet-jood, daar nu mee te maken! Laat dat volk zijn godsdienstige problemen zelf oplossen. Zij horen toch bij elkaar! En hij is een buitenstaander die op dit punt met rust gelaten wil worden.

En dan stelt Pilatus een vraag die betrekking heeft op de wijze waarop de Joden bij elkaar horen. Hij vraagt hoe de Joden samen een volk zijn en welke rol Jezus hierin speelt. Hij vraagt aan Jezus: 'Zijt Gij de koning der Joden?' Er ontspint zich dan een gesprek tussen Pilatus en Jezus over het koningschap. Pilatus begrijpt er niet veel van. Waarschijnlijk geërgerd geeft hij Jezus over aan de soldaten om hem te geselen.

De romeinse soldaten gaan verder door op het thema van het gesprek tussen Pilatus en Jezus. Zij haken in op dat koningschap van Jezus. Zij gaan koninkje met hem spelen.

De soldaten verkleden Jezus tot een spot-koning. Daar staat Jezus. Potsierlijk uitgedost in een purperen kleed. Een kroon van gevlochten doornentakken op het hoofd gedrukt. De soldaten salueren: 'Gegroet, koning der Joden'. En tegelijk slaan zij hem in het gezicht. Het heeft de sfeer van een eerste carnaval. En dan brengt Pilatus koning Jezus op het bordes van het gerechtsgebouw. De koning der Joden wordt geconfronteerd met zijn volk. En het volk met zijn koning.

Wanneer je je deze situatie indenkt, en je het beeld voor ogen haalt van Jezus zoals Hij daar als koning voor zijn volk staat, voel je een heilige verontwaardiging over deze bespottung in je opkomen. Maar toch.... Je kunt je afvragen wie er nu eigenlijk voor gek staat. Jezus, de spot-koning? Dat was wel de bedoeling van de soldaten en van Pilatus. En zo lijkt het ook, als je de potsierlijk uitgedoste Jezus voor zijn volk ziet staan.

Maar Johannes vertelt de geschiedenis zó, dat je ontdekt dat, ironisch genoeg, niet de koning maar zijn volk voor gek staat. Het verhaal lijkt te gaan over Jezus, de spot-koning. Maar als je goed leest gaat het over zijn volk dat een spot-volk is.

Leest u maar eens mee wat Johannes schrijft over dat gesprek tussen Pilatus en Jezus, over het koningschap, gevoerd voor de bespottung. In dat gesprek wordt het toneel opgebouwd waarop Jezus straks als koning zal verschijnen. Pilatus vraagt in hoofdstuk 18 vers 33: 'Zijt gij de koning der Joden?' Jezus reageert met: 'Zegt u dit uit uzelf of hebben anderen u over mij gesproken?' Komt die vraag in je eigen hart op, Pilatus? Er klinkt spot in die reactie van Jezus. Pilatus, jij was zelf nooit op de idee gekomen dat ik weleens de koning der Joden zou kunnen zijn. Alleen het volk zelf weet wie zijn koning is. Zoals alleen de schapen van een kudde weten wie hun herder is.

In vers 37 maakt Jezus een toespeling in die richting als hij zegt: 'eenieder die uit de waarheid is, hoort naar mijn stem'. Pilatus, zoals de schapen de stem van de herder kennen en hem als kudde volgen, zo kent een volk de stem van zijn koning. Zo zit het tussen een volk en zijn koning. En, Pilatus, ben je zelf op de idee gekomen dat ik weleens de koning der Joden zou kunnen zijn? En messcherp reageert Pilatus: 'Ben ik soms een Jood?' Dat is de spijker op de kop geslagen. Alleen iemand die Jood is, die tot het volk van God behoort, kan weten dat Jezus de koning is. Het koningschap van Jezus: dat is het geheim van het volk.

Dan komt Pilates direct daarop, in vers 35, met een ijzersterk punt. Zeg eens Jezus als alleen jouw eigen volk weet dat jij hun koning bent, vertel mij dan eens, hoe komt het dan dat ze jou aan mij hebben overgeleverd? Zo gek is toch geen volk!! Wat is dat voor een volk, dat zijn lang verwachte verlosser en koning uitlevert in de handen van de romeinse bezetters!! Eén van beide is gek: óf jij in je pretentie dat je koning bent, óf je volk.

Tegen deze achtergrond wordt Jezus als spot-koning door Pilatus voor zijn volk gevoerd. En de grote vraag luidt: |Wie staat er voor gek? De koning of zijn volk? Zoals Johannes de geschiedenis beschrijft, is het antwoord duidelijk.

Het volk dat zijn koning uitlevert, staat voor gek. Als de schapen de stem van hun herder niet herkennen, is er iets met de kudde niet in orde. De geschiedenis van de spot-koning is ten diepste de geschiedenis van het spot-volk.

In de lijdensgeschiedenis staat de wereld op zijn kop: Het volk van God levert zijn koning uit aan zijn onderdrukker en laat Hem als niet-koning bespotten. Maar deze omgekeerde wereld wordt nog een keer op zijn kop gezet. De evangelist Johannes vertelt het verhaal zo dat duidelijk wordt dat het volk dat zijn koning als spot-koning te kijk laat zetten, daarmee zelf als spot-volk te kijk komt te staan. Israël, het uitverkoren volk Gods, blijkt een niet-volk te zijn.

Het volk Gods dat een niet-volk is. Over zo'n situatie lezen we in de profeet Hosea. In de dagen van Hosea was Israël God ontrouw. Hosea moest de verhouding tussen God en zijn ontrouwe volk uitbeelden in zijn eigen huwelijk. Hij moest een ontrouwe vrouw als echtgenote nemen. Het derde kind dat uit dit huwelijk geboren werd kreeg in opdracht van God de naam Lo-ammi, dat betekent: niet-mijn-volk. Maar tegelijk klinkt er een belofte. In Hosea 1:10 lezen we: 'Ter plaatse waar tot hem gezegd wordt: Gij zijt mijn volk niet-zullen zij genoemd worden kinderen van de levende God'.

Hoe wordt het niet-volk weer volk van God? Doordat de koning het niet-volk-zijn van het volk voor zijn eigen rekening neemt en een niet-koning wordt. Het volk is een spot-volk. Koning Jezus neemt de gruwelijke en ergerlijke dwaasheid, de goddeloze ongerijmdheid, de zondige absurditeit van dit bespottelijke volk als zijn eigen pakkie aan. Jezus laat zich door Pilatus' soldaten bekleden met de bespottelijkheid van zijn volk. En daar staat de spot-koning. Zo wordt niet-mijn-volk weer volk van God. Doordat de koning zich tot niet-koning laat maken.

Dit thema uit de lijdensgeschiedenissen heeft in de eerste plaats betrekking op Israël. Jezus als koning is éérst koning der Joden. Het koningschap van Jezus is allereerst koningschap over Israël. Eeuwenlang zijn de Joden door christenen met de vinger nagewezen omdat zij Jezus, hun eigen koning, aan het kruis hebben geschreeuwd: 'Kruisig hem, kruisig hem'. En het lijden dat Israël te verduren heeft gehad, en nog heeft, onder de volkeren waaronder het is verstrooid voor de val van Jeruzalem, is vaak uitgelegd als een straf op de zonde van de uitlevering van Jezus in de handen der Romeinen.

Maar één ding moet wel duidelijk zijn. Israël mag zich dan als niet-volk geopenbaard hebben. Maar het is niet reddeloos uitgeleverd aan de consequenties van dit niet-volk zijn. Toen koning Jezus zich tot spot-koning liet kronen, liet hij de bespottelijkheid van zijn volk op zijn eigen hoofd neer komen. Hij nam het niet-volk zijn van zijn volk voor zijn eigen rekening. De bespotteling van koning Jezus in de lijdensgeschiedenis schijnt toekomst voor Israël. Eens zal het volkomen volk Gods zijn. En daarin een zegen voor alle andere volkeren op aarde.

De discussie tussen Pilatus en Jezus over het koning zijn is ten diepste een discussie over het volk zijn. Jezus is op deze wijze koning van zijn volk, dat hij de schuld van zijn volk op eigen schouders neemt. Na Israël komt nu ook de christelijke gemeente in het vizier. Op een andere wijze dan Israël is ook de gemeente een volk. Wij zijn ook vaak een niet-volk. De gemeente heeft zich vaak bespottelijk aangesteld in de geschiedenis. Wat zetten we ons als gemeente vaak te kijk met onze kleinzieligheden,

ruzies. Ik wil niet breed uitmeten waarin de christelijke kerk zich in de loop der tijd wel niet belachelijk heeft gemaakt. Dit is al vaak genoeg door anderen gedaan. We mogen één ding weten: De spot-koning Jezus heeft ook de bespottelijkheid van de christelijke gemeente gedragen.

We hoeven ons niet eindeloos te verontschuldigen of te verdedigen. De koning heeft het niet-volk zijn, ook van de gemeente, gedragen. Laten we bidden eer zijn volk te zijn om het eens helemaal te zijn.

Amen.